

GIEDRIUS ALKAUSKAS

Vilniaus universitetas

Mokslinių tyrimų kryptys: modulinės formos, skaičių teorija, tėkmės, diferencialinė geometrija; gamtamoksliniai muzikologijos aspektai, vėlyvasis danų, britų ir rusų muzikinis romantizmas.

DOI: doi.org/10.35321/all83-15

PRASMĖ LEGIRUOTA GARSU: POEZIJA KAIP MUZIKA

1. (HARMONINĖ) PROGRESIJA (KVINTŲ) RATU

*aĩ už wisùs wirszēsnyš laksztiñgales baĩsas:
Pilnas, skaĩdùs, grioudĩngas, ir, teip sakýĩ, skalsùs:
Skuĩba ūzia paĩ krùmus, ir wĩš kiteip maĩnos,
Ir wĩš dũszion intsmãnga – liĩg Letuwõs daĩnos.
Antanas Baranauskas*

Šis tekstas skirtas poezijos kūnui, kuris kartu yra ir muzikos kūnas – nuo pagrindo iki išsišakojimo; ne dviejų menų mišiniui, o lydiniui; ne lapijų vijoms, o įšaknių sanbėgai¹.

Vien peržvelgus žurnalo „Lietuvos muzikologija“ I–XX tomus, straipsnių, skirtų kalbai ar poezijai, rastume nemažai (žr. literatūros sąrašą).

Štai, Kamilės Rupeikaitės studija „Muzikos instrumentų identifikavimo ypatumai lietuviškuose Šventojo Rašto vertimuose“ (2007, t. 8). Čia kertasi poezija ir muzika, netgi etnomuzikologija.

Senoji archetipinė lietuviška sąmonė kiaurai persmelkusi kiekvieną čia gimusį. Nuo to nepabėgsi, to nenuneigsi, net jei kam kartais pasirodo, kad pavyksta. Gi štai paradoksas (Geda 1998: 151): *Baranauskas – labai senos šiaurinės religijos reliktas*. O juk kalbama apie katalikų vyskupą! Sąmonės taip lengvai neišnaikinsi. Tik jos dalis, net tokias esmines, kaip motinos kalba, gal kiek lengviau.

¹ Šaknis – žodis, rodantis sintezę ir kelių aukštyn. Tuomet atliekant analizę, žemyn leidžiamasi per *įšaknes*; bent jau tokį žodį kalbinis pojūtis padiktuotų.

Visų konfesijų (senosios šiaurinės taip pat) atstovai abejojose Lietuvoje turėtų sutikti, kad kova tarp katalikų ir reformatų XVI–XVII a. buvo stebuklas lietuvių. Nors Jono Bretkūno milžinystė seniai pašvaiste šviečia, Rupeikaitės tekste randame dar daugiau to įrodymų (p. 91):

Paskutiniame Psalmyno puslapyje Bretkūnas pateikia jam žinomų muzikos instrumentų sąrašą, kartu nuroydamas ir vokiškus jų pavadinimus <...>. Bretkūno vertimas itin reikšmingas ir tuo, kad jame pirmą kartą rašytiniame šaltinyje paminėti kai kurie lietuviški instrumentai – kanklės, vamzdžiai <...>. Tad jo darbas pradėjo ne tik lietuviškų Biblijos vertimų, bet ir muzikos instrumentų istoriją.

Bretkūno kalba – ypatingai poetinė, neprilygta iki Donelaičio. Bet straipsnyje vietomis aptariama jau ir nominali poezija. Štai, Valančius išvertė į žemaičių tarmę ir 1869 metais Tilžėje išleido visas 150 Senojo Testamento psalmių. Vėliau jas sueiliavo kaip „kantičkas“ ir išleido ten pat 1872 metais. Taip prasi-dėjo šios biblijinės knygos poetinės interpretacijos lietuviška istorija. Rimuotame vertime eilutę (Ps 98: 6) Valančius užrašė taip: *Woźragius trubus Wieszpatem puskiat*. Pacitujant autorę (p. 93):

[Čia] pavartojamas specifinis „woźragio“ [kerdžiaus instrumento] pavadinimas. Atsižvelgiant į neeiluotą [šios psalmės] versiją, tikėtina, kad šofarui [hebrajų ritualiniam instrumentui iš gyvulio rago] taikomą oźragio pavadinimą Valančius dėl rimo sukeitė vietomis su trubu [chacocra, sidabrinis trimitas]².

Išties, visi kalbiniai, kultūriniai, istoriniai ir religiniai muzikos pjūviai labai jaudina. Jau pirmoje žinomoje notuotoje muzikoje, taip vadinamose huritų dainose (1400 BC, Mesopotamija), muzikiniai paaiškinimai pateikti negimininga akadų kalba. O kur dar poetiniai muzikos sluoksniai! Rupeikaitės paminėti ir Ruigys, Kavaliauskas, Baranauskas, Rubšys, Kuršaitis, Skvireckas, Biblijos (ir instrumentų pavadinimų) vertimai į lenkų, rusų kalbas bei žymioji olandų kalvinistų *Statenbijbel* (1637).

1993 metais dalyvavau Baranausko paminklo atidaryme Anykščiuose. Ten buvo ir Saulius Šaltenis su Sigitu Geda (toliau – S. G.). Štai ką Šaltenis rašo apie tai (Geda 1998: 145):

Daugybė protingų kalbų ir tylus, toks sunkiai nusakomas Sigitu juokas (rami linksmybė, maišyta su liūdesiu ir kartėliu) iš to progreso lietuvių poezijoje, kai tikima, jog vis geriau ir geriau rašytojai rašo, vis daugiau žino ir protingesni, nei prieš šimtą metų ar pusantro šimto, plunksna skrebina.

Atrodytų, jog visi tie, prisilietę prie Gilgamešo, Dantės ar Hafizo, turi atmes-ti absurdišką idėją apie linijinį progresą. Bet todėl poezija gal ir būtina kom-pozitoriams? Bent jau man tokia buvo, nes vis galuodavo slogutis – gal čia tokia retrogradijos forma, svaigti nuo Nikolajaus Rimskio-Korsakovo, bet ne

² Korektūros klaida: ne rimas, o ritmas.

nuo Karlheino Štokhauzeno? Poezija atsakė – ne. Granvilis Bantokas, Michailas Glinka, Henrikas Šiučas ir Johanesas Okehemas nėra jokia retrogradija. O juk iki šiol daugeliui modernistų Darmštato mokyklos muzikinis autizmas daro įspūdį. Mano nuomonė labai griežta, sutinku. Rytis Mažulis (Paliauka, Mažulis 2011) nuosaikiau kalba apie tradicijos ir inovacijos, poezijos ir inžinerijos balansą.

Bet kam šis nuokrypis apie Baranauską? Nes ne visas „Lietuvos muzikologijos“ tūris apie poeziją ir muziką toks turiningas.

Štai, Vitos Česnuleviūtės „Muzika Alfonso Nykos-Niliūno „Dienoraščio fragmentuose“ ir „Praradimo simfonijoje“: intermedialus dialogas“ (2005, t. 6). Autorė surinkusi daug muzikalių Nykos-Niliūno dienoraščio vietų. Bet kitų autorių cituojamos mintys dažnai trivialokos, lyg Monsieur Triquet kupletai³, kartais priremptos, lyg tas kuriozinis Mocarto akordas⁴, neretai spekuliatyvios, lyg „Vakarų slavų dainos“⁵, o vietomis akivaizdžiai neteisingos, kaip kad Šionbergo pranašystė apie ateisiančią serializmo hegemoniją⁶. Pavyzdžiui, 46-ame puslapyje apeliuojama į muzikologo Mečislovo Tomaševskio tyrimus:

Nagrinedamas žodžio ir muzikos santykius, Tomaševskis išskiria keturias kategorijas, kurių vieną įvardija kaip „imanentinę literatūrinio kūrinio muzikalizaciją“. Ją galima suvokti trejopai: kaip semantinio tikslumo susilpnėjimą ir žodžio fonikos bei grynios išraiškos (pavyzdžiui, Kurto Švitero „fonetiniuose eilėraščiuose“) sustiprėjimą, kaip muzikos darybos priemonių – refreno, leitmotyvo ir t. t. – panaudojimą (pavyzdžiui, Tomo Sternso Elioto eilėraščiai) ir kaip atspindimos tikrovės nuotaikos sustiprinimą eufonija ir euritmija (pavyzdžiui, simbolistų poezija).

Čia ir užsiplieskia raudona lempelė. Koks dar Šviteras, Eliotas ir simbolistai? Piemenų minklės, šamanų agramatizmai, trejinės sutartinės statomos iš būtent tokių plytų. Tai juk elementarybės, pirminės stichijos, gijos, nuo pat pradžios

³ Antiperfekcionistinė (ir tuo žavi) Piotro I. Čaikovskio stilistika – kai norėjo, rašė sudėtingą, netgi žiaurią muziką (Morozovo priesaikos scena „Opričnike“). Bet jei širdin įkrisdavo, panaudodavo ir kokią banalybę. Tuo Triquet kupletai iš „Eugenijaus Onegino“ arba pastoralė „Pikų damoje“ ir pakeri: naivus grakštumas!

⁴ Arnoldas Šionbergas savo žymiojoje „Harmonijoje“ (Schoenberg 1997) paėmė Mocarto 40-osios (*g-moll*) simfonijos partitūros vertikalų pjūvį (p. 324) ir juokais pavadino tą sąskambį „Mocarto akordu“. Aišku, pjaunant partitūrą vertikaliai greito tempo vietoje, galima gauti kokių tik nori keistų, neestetiskų derinių.

⁵ „Vakarų slavų dainos“, 1835 metais Aleksandro Puškino išverstos iš anoniminio prancūziško 1827 metų rinkinio „La Guzla“; pastarasis buvo Prospero Merimė literatūrinė mistifikacija.

⁶ Jis nustebtų sužinojęs, jog vietoje to atėjo minimalizmas.

vejamos į žodžio meno narpliones. Tiesiog kompasą ne į knygų spintą, o į intucijos pusę reikėtų pakreipti.

Pasaulio kalbos pagal kaitybos lygį įvairuoja nuo analitinių iki polisintetinių. Yra ir hipotetinė *oligosintezės* kategorija, nors nėra atestuotos nei vienos tokios kalbos. O štai autorė, remdamasi Boriso Kaco knyga „Rusų poezijos muzikiniai raktai“ (1997), kalba apie vertikalų montažą ir politonalumą poezijoje; tonacijų vaidmenis atlieka veiksmažodžių laikai. Pagal tokį apibrėžimą tuomet ir Fransua Vijonas (Villon 1998) naudojo itin kompleksišką vertikalų montažą. Bet tai tokia pat teorinė kategorija poezijoje, kaip kad oligosintezė kalbotyroje. O muzikines tonacijas su veiksmažodžių laikais sieja nebent tai, kad su kitais gramatikos elementais tonacijų iš viso niekas nesieja. Tiesa, savo, kaip kompozitoriaus, kūryboje su išoriškai panašiu reiškiniu esu susidūręs. Juozo Erlicko eilėraštyje „Melodija“ kelios eilutės sudarytos iš natų sekų; pavyzdžiui, *fa do mi la do si*. Šiam tekstui parašiau dainą *fis-moll* ir *g-moll* tonacijose⁷. Eilėraštyje esantys natų pavadinimai tokiomis pat natomis ir išdainuojami, ir tuomet melodija nukrypsta į *a-moll* ar *C-dur* tonacijas. Romantizmo melosui tai yra labai įprasta. Bet čia ne veiksmažodžių laikai ir ne politonalumas.

Ir vis tik ryšys tarp poezijos ir vertikalaus montažo egzistuoja. Kine pirmasis jį pagrindė Sergejus Eizenšteinas (1925 m., „Šarvuotis Potiomkinas“). Kitam, jau garsiniam, režisieriaus filmui „Aleksandras Nevskis“ (1938) muziką sukūrė Sergejus Prokofjevas (opus. 78). Na, o S. G. „Babilono atstatyme“ (p. 86) randame eilėraščio pavadinimą: *Šėpos teatras: misterija mizerija apie šventąjį Aleksandrą Bevietį (S. Prokofjevo operos „Alikas iš Nevos“ muzika)*.

Čia paminėsiu ir atskirą nagrinėjamo ryšio temą, būtent Bronių Kutavičių. Net keturi straipsniai monografijoje (MCT 2014) tam skirti: (Stonytė 2014), (Gaidamavičiūtė 2014), (Mikeš 2014), (Nakienė 2014). Mikeš viena iš septynių ypatingo Kutavičiaus-S. G. ryšio priežasčių nurodo štai tokią: *Kutavičiaus polinkis į kalbą, žavėjimasis tekstais ir žodžiais; Gedos poezijos savaiminis potraukis muzikalizacijai, muzikinė teksto kokybė*. Pats kompozitorius: *Sigito tekstai nesipriešina muzika, netgi jai yra gimę*. Apie šį ryšį ir Landsbergytės tekstas (2010). Dar keli ryškūs pavyzdžiai. Feliksas Bajoras: oratorija „Varpo kėlimas“, Jono Strielkūno eilės, opera „Dievo avinėlis“, S. G. libretas. Mindaugas Urbaitis, S. G. žodžiais: miuziklas „Dainuojantis ir šokantis mergaitės vieversėlis“ bei „Sokratas kalbasi su vėju“ chorui. Anot kompozitoriaus, šiam kūriniui žodžius pats užsakęs; vėliau pavadinimas pateko ant paties Poeto sudarytos savos rinktinės.

⁷ Albumas „Į sapnų ir burtų lauką“ (2011), kurį galima rasti pakartot.lt ir youtube.com.

2. SVARSTYBOS APIE SVARSTYKLES

*This seraph-band, each waved his hand,
No voice did they impart –
No voice; but oh! the silence sank
Like music on my heart.
Samuel Taylor Coleridge
“The Rime of the Ancient Mariner”*

Tik svarstau – nesveriu.

Legiravimas ir ligatūra – terminai, naudojami kalvystėje. Vieno metalo įlydis kitame. Taip pasikeičia bendros savybės: būsenų virsmų ribos, laidumas, kietumas, tamprumas, spalva, atsparumas korozijai, oksidacijai. Terminai taip pat plačiai naudojami ir juvelyrikoje. Taigi, mene.

Tik ar tinka straipsnio apie poeziją pavadinime naudoti svetimkūnius? Taip juk kalvystė įsiveržia į tolimą domeną.

Bendrai: ar prasmingas vienos pažinimo erdvės kriterijų perkėlimas į kitas? Ar prasmingos estetikų invazijos? Bepjūvės menų intervencijos? Pasaulėmatos matavimas neprigimtinu matu? Tikrai ne. O juk tai suvokti nelengva. Daliai kūrėjų, turinčių tik vieną ryškų talentą, dar sunkiau. Pasakysiu net kategoriškiau: vienas didelis talentas nugramzdina.

Juk graikų *talanton* yra svoris, balansas. Svarstyklės! Kai skirtingos pusės daug sveria, bet nenusvyra. Ir pats žodis *pusiausvyra* jau rodo perlydį. Jei tai būtų tik žongliruotė etimonu, būtų kiek lengviau. Bet nėra lengviau. Su viena svarstykle juk nieko nepamatuosi, nebent atstumą iki dugno. Bet kažkodėl kai kas matuoja. Matuoja viską.

Dar daugiau: vieno didelio talento greičiausiai net nebūna.

Nes didelį lydi dar kažkas, nors ir pats mažiausias. Gal tik ypatingas jautrumas kažkam už didelio ribų, bet vis tiek lydi. Tai, sutinku, yra subjektyvi taisyklė. Bet kai visos įdėtys netelpa, kai kas, žinia, išsiima. Kaip kad andai buvo pasakyta: *jei yra taisyklė, išimtys ją tik patvirtina*. Gerai žinoma formulė. Bet ar būna taisyklių be išimčių? Aišku, jog būna! Kad ir tokia:

Teorema. Taisyklė *išimtis tik patvirtina taisyklę* yra be išimčių.

Įrodymas. Tarkime priešingai, teiginys neteisingas. Tuomet nagrinėjama taisyklė turi nors vieną išimtį: egzistuoja kažkokia taisyklė, turinti išimtį, kuri taisyklės visai nepatvirtina. Tuomet nėra ir taisyklės. Prieštara. *Quod Erat Demonstrandum.*

Tad labai norėčiau, kad kas rastų išimtį lietuviškoje taisyklėje *vieną didelį talentą lydi ligiruojantis (nors ir miniatiūrinis) talentas*. Bei jei kas ir ras, taisyklė liks. Nes vis nesuprantu: kodėl kai kuriose kūrybos srityse, tarkime, fizikoje ir

literatūroje, kaip niekur kitur, tiek daug sąmonių, kuriose neįtautos zonos susilimpa į neuroninėms jungtims beveik neįveikiamus konglomeratus? Bet tai jau atskiras pošnekiš. Neturint balanso, įvaldžius tik vieną svarstyklę, labai lengva lokalumą pateikti kaip globalumą, mikrokosmosą – kaip makrokosmosą, o reliatyvą – kaip absoliutą. Jei nėra į ką remtis, pasitelkiamas baronas Miunhauzenas.

Toks ir yra mano klausimas: ar būna kokybiška poetika, nelegiruota muzika? Būtent legiruota – ne primaišyta, ne difunduota. Kad tėkmę išryškintų, rėvas paslėptų. Melodija, įsiliejanti kaip pati gyvybė, o ne kaip koks ekskliuzyvinis inkliuzas (S. G.):

*Ji prikelia žemę apnuodytą
Ir šaukia gyvybę alsuot,
Didinga pasaulio melodija,
Melodija tavo sesuo,*

*Sesuo ji visatos ir tavo,
Žmonių ir ledynų sesuo,
Ja protėviai mūsų alsavo,
Ir tu ja kol gyvas alsuok.*

Permaišyti galima ką tik nori. Kas maišosi, o ir kas nesimaišo. Bet sąlydžiui reikia svarstyklių. Reikia *talanton*. Ne veltui ir moneta talentas, kaip ir medalis, turi dvi puses⁸.

Tik kaip rasti prasmę tarp skirtybių? Rimvydas Stankevičius, pristatydamas savo knygą „Kiaurai kūnus“ (2020 m. spalio 5 d.) sakė:

Ar esat girdėję Jūs ką iš medžių ir paukščių? Atsakymas: taip. Turima omeny neverbalinė kalba, subtilieji šio pasaulio ryšiai. Iš tikrųjų viskas yra viena. Yra bendras kontekstas, į kurį patenkame. Taip, tiesa, ne visada mes tame vardiklyje esame. Fortepijonas turi pedalą *legato*. Kai jį nuspaudžiate, viskas jungiasi. Kiekvienas žmogus turi tokį pedalą, tik ne visada jis yra nuspaustas.

Prasmės paieškos buvo ir bus pagrindinis žmogaus gyvybės variklis, net jei prasmė yra *dirbtinė* (variklis juk turi atlikti darbą). Taip ir šio straipsnio pavadinime esantį *legiravimą* su Stankevičiaus *legato* tautologiškai sujungia žodis *jungiu* (it. *lego*). Negalime prasmės paieškų išvengti net to norėdami, nes toks yra evoliucinis mechanizmas. Nerviniai impulsai iš receptorių keliauja į smegenis, nes taip renkama informacija. Bet net ir sudėjęs ją visą, duomenų kartais nepakanka. Tada mąstymo centruose vyksta interpretacija, tuščių tarpų, paaiškinančių turimybę, užpildymas. Kitaip viskas būtų be-prasmiška.

Kognityvinėje psichologijoje yra gerai žinomi *gestalt* grupavimo principai: artumo, panašumo, simetrijos, gero pratęsimo, bendro likimo. Paskutinis yra

⁸ Neaiški žodžio *medalis* etimologija. Pagal vieną iš tikėtinausių versijų, žodis kilęs iš lotynų *medialis*, t. y. vidurinis. Jei taip, lietuviškasis jo giminaitis tuomet būtų *medis* (Sabaliauskas 1994: 213), ir teiginys *medalis turi dvi puses, o medis yra apvalus* tampa paradoksalus. *Plokščias* ir *apvalus* tarytum persilydo kalboje.

svarbiausias klausai. Išties, ausis pasiekia įvairūs oro virpesiai. Priklausomai nuo dažnio, virpa skirtingos pamatinės membranos vietos (IPO 1987). Pagal *bendrą likimą* (vienodas *vibrato*, pradžios ir pabaigos laikas, garso apvalkalas), smegenys tam tikrą šūsnį dažnių sudeda į atskirą dėžutę ir nusprendžia: tai yra viena.

Tik kaip čia iškyla poezija? Kam visa tai? Kaip įžanga į štai tokius reikšmės ir apjungties klausimus:

Ar sulydomi receptoriai su sinapsėmis?

Taip. CNS ne tik interpretuoja signalus, bet ir siunčia juos atgal į receptorius. Taip minėtas pamatinės membranos svyravimas, atitinkantis rezonuojantį dažnį, sustiprinamas – amplitudė išauga, dažnis išryškėja.

Garsas ir prasmė?

Taip. Onomatopėjos. Dar daugiau – tie gyvūnai, kurie iš garsų nesugebėjo suvokti erdvės geometrijos, akimirks įtampų ir rizikų, neišgyveno. Aidas, einantis pirma garso, mašiniai perduoda tą patį duomenų kiekį, kaip ir pogarsinis aidas, bet gyvybei tokia informacija beveik neiššifruojama.

Forma ir turinys?

Taip. Polonezas. Sarabanda. Muzika styginių kvartetui. Variacijos *tati-tati*⁹ tema. Kiek daug galima išgirsti vien tik žinant pavadinimą, tik iš sonorinės informacijos verbalizacijos.

Reliatyvas ir absoliutas?

Taip. Muzikinės partitūros horizontalus (ir reliatyvus) matmuo yra laikas, o vertikalus (ir absoliutus) – dažnis, kuris dar skyla į pomatmenius, suvokiamus absoliučiai (tonacija) ir reliatyviai (dermė). Bet štai: Belos Bartoko „Mikrokosmoso“ II-os knygos 62-ame kūrinyje „Mažosios sekstos lygiagrečiame judėjime“ antrajam balsui naudojamos būtent tokios sekstos: pirmasis balsas transponuojamas ne diatoniškai (kas būtų įprasta), o chromatiškai. Ir tampa nebeaišku: kuris gi balsas yra pirmasis? Kur tonacija, o kur dermė? Taip persilydo reliatyvas ir absoliutas. Ši keista kategorijų sulietis mane seniai jaudina¹⁰. Bet yra dar keisčiau: horizontalus matmuo, laikas, matuojamas sekundėmis. Vertikalus, dažnis, matuojamas hercais. Taigi, apverstomis sekundėmis¹¹. Tad absoliuti vertikalė yra lyg apversta reliatyvi horizontalė. Bent taip išeina matematiškai. Ir gal ne tik.

Kūnas ir dvasia?

⁹ *Tati-tati* (rus. *mamu-mamu*, ang. *chopsticks*) – kūriniai fortepijonui keturioms rankoms. *Piano primo* groja paprastą muzikinį sakinį f g f g e a e a d h d h c C c C, o *piano secondo* įkomponuoja tai į labai skirtingus kontekstus: mazurkos, gedulingo maršo, valso, karilijonų muzikos ir t. t. Tokių kūrinių yra sukūrę Nikolajus Rimskis-Korsakovas, Aleksandras P. Borodinas, Anatolijus K. Liadovas, Cezaris A. Kiuji, Ferencas Lisztas.

¹⁰ „Muzikos barai“ 2014, Nr. 7–8, p. 2–7.

¹¹ $Hz = s^{-1}$.

Taip. Tokia yra chalkedoninės krikščionybės kristologinė formuluo­
tė, kuri ne tik sujungia šias dvi kategorijas, bet ir sutapatina mišinį su lydiniu, o du – ir su dviems, ir su vienu. Štai ji: *dieviškoji ir žmogiškoji Išganytojo prigimty s viena į kitą nevirsta, yra nepermaišytos, kiekviena jų yra vientisa ir nedaloma, bet tuo pačiu viena nuo kitos neatskiriamos*. Tai neįmanoma moksliskai, įmanoma nemoksliskai. Teologija nėra topologija, ir atvirksčiai. Tarytum mus nuramintų: *nesisielokite*, jei gyvenimo prasmė dar *neįsikūnijo*. Tai ką tik įvyko. Net vienoje sąmonėje įmanoma apjungti tai, kas neįmanoma. Tarkim, Baranausko sąmonėje. Ir vis randasi kartu su S. G. besiliginčių tos neįmanomybės:

*Ir aš buvau atėjęs, girdėjau Donelaitį,
Man Baranauskas sakė taip progiesmiu vos vos:
Kur būtum, ką darytum, sūnau, Aušrinė teka
Ir saulė, ir mėnulis – tautoms iš Lietuvos.*

Bet ir kūno–dvasios sinergijoje–antagonijoje galima išvelgti muziką. Žodžio virtimas į kūną – tai Mesijo pirmasis atėjimas (Jono 1: 14). O štai Džono R. R. Tolkino mitologijoje (Tolkien 1999) propasaulės aušroje skamba vienatinio dievo Ilúvataro palikuonių ainurų grojamos muzikos harmonija (pirmoji Silmari­lijono knyga „Ainulindalė“). Bet pats gudriausias iš jų, Melkoras, palaipsniui ir savas mintis pradėjo brandinti. Išnokusias, jas jau įpindavo į bendrą muziką. Taip gimė disharmonija. Tolkinio kalba yra nepaprastai poetinė (*the echo of the music went out into the Void, and it was not void*), o „Ainulindalė“ skamba lyg Pradžios knygos vertimas į garsus.

Muzika ir poezija?

Taip! Muziką ir poeziją jungia... poezija. Tokia, kurią ir Baranauskas poezija laikytų. Juk pasakyta:

*Wifsi wandenei tek ing Iures,
o tacziau Iures ne tampa pilnefnes.
Ing tą wieta, ifch kur attekeia, wel nutek
[Kosnadieia: I,7]*

[Pamokslininko knyga, Bretkūno 1586 m. vertimas]

Atjungus bet kurią intaką, santaka senka. Jei trumpam, higienai, profilaktikai ar diagnostikai, kartais tai net privaloma. Bet lygiai kaip gyvybei reikalingi visi šeši elementai SPHONC,¹² be kiekvieno iš kurių gyvybė miršta, taip ir poezija gali, bet negali būti vien proza, vien išpažintys, deklaracijos, polemika, mark­sizmas, cinizmas, psichiatrija, patologija, niekai ir kalambūrai. Gali, bet negali būti vien feminizmas, vien antifeminizmas ar vien (anti)maskulinizmas. Seniai žinoma: tai, nors ir labai nelengvai, apsiungia tiesiog į humanizmą. Tad rimtai

¹² Siera, fosforas, vandenilis, deguonis, azotas, anglis.

paskaldžius (kai reikia, o ir kai nereikia), geriau vėl sulipdyti. Tam ir duotos dvi *talanton* pusės:

*Į vieną ima jungtis dangaus ir žemės grožis,
Simfonijoj prapuola viršus ir apačia.*

Juk tikra išpažintinė poezija, kaip ir tikra išpažintis – ne pažintis ar prisipažintis, o įtikėjimas. Ne pamatymas, o praregėjimas. Jei apsuktas dangus – žemė, tai išvirksčiai išvirksčias juk vėl yra įvirksčias¹³, nes tai tik paviršiai.

3. SULIETYS IR SULIESTYS

*Wanderers in that happy valley,
Through two luminous windows, saw
Spirits moving musically
To a lute's well-tuned law.*
Edgar Allan Poe, „The haunted palace“

Jei muzika – organizuoti garsai, o literatūra – organizuotos prasmės, tai juk akivaizdu: poezija yra tųjų sankirta.

Deja, nežinau, kas yra poezija. Čia jau kiekvienas ribas savo asmeniniu apibrėžimu nusistato. Ir, lauktina, didesnio spindulio, nei save apibrėžia. Tai ne kalambūras: dažniau nei tikiesi tie ratai sutampa, kai sutapti neturėtų. Tai liudija užuojautos, senųjų patirčių, bendrosios atminties, nuolankumo, tikėjimo dėsniai. O jei paprasčiau – meilės visoms gyvybės apraiškoms dėsnis. Tos gyvybės, kuri nors vienoje savo trajektorijos erdvėlaikiu vietoje, bent kartą per menkiausią žiogo šuolį pasislinko link Kūrėjo. Tik kas yra tas Kūrėjas?

Štai manasis Jo apibrėžimas. Poezijos apibrėžimas¹⁴. Tikiu: didesnio spindulio nei kūryboje save apibrėžiu.

Judėti be pastangų galima tik gravituojant, t. y. žemyn. Kristi pradedama tik užgimus. Bet būna dienų (ne abstrakčių, o pažymėtų kalendoriuose), į kurias patenki kaip į ypatingą rezonansą, lyg ano gyvenimo šešėlį (Fiodoro Dostojevskio idiotas L. N. Myškinas pasakojo, jog būna dienų, kai viskas tūkstantį kartų intensyviau nei įprastai). Bet jei yra šešėlis, kažkas jį meta. Tad ir visos pastangos pagauti tokią dieną – tai kova su gravitacija.

¹³ Nepelnytai primirštas dar Daukanto naudotas žodis.

¹⁴ Palyginimui (Geda 1998: 67): „Jeigu čia įterptum tokį terminą, kaip dievoieška, tai aš ja kliedėdavau. Bet man rūpėdavo surasti Dievą poezijoje“.

Žinia, būna kūrėjų–genijų, kur tas rezonansas itin stiprus nuo gemties. Jie tai protarpiais gali ir tolti nuo taško, į kurį vis tiek kažkada neišvengiamai nukris. Bet juk galima suktis orbita. Vis tiek fiziškai lyg krenti, bet neartėji, o kartais ir patolsti. Užmatai pasaulį kitomis akimis, kitoje šviesoje. Lyg kūdikis – neturėdamas jokių įdaigintų *vertinimų* ir *palyginimų*, *nuostatų* ir *tiesų*. Net visi keturi žodžiai (perskaitomi ir kaip vertikalūs, lygus, status, tiesus) perša ne tik patį kelią, bet ir išorinę koordinacių sistemą. Kas iš Žmogaus (t. y. bendrieji dėsniai) – taip¹⁵, bet kas *ne iš žmogaus*¹⁶, to kūdikis juk neatsineša. Artėjimas prie pirmųjų šio stebėtojo, prie pirm pradžių, net prie bepradžių būsenų, ano pasaulio šešėlių gaudymas vyksta žinant tikslą, bet ne kryptį. Turint ilgesį, bet ne lūkestį. Tai, manau, ir yra poezija.

Tad kodėl kalbu apie muziką lituanistikos žurnale? Prieš išryškinant esmines bendrystes tarp muzikos ir poezijos, reikia iškart atskirti:

Poezijos šerdis yra kalba ir jos semantika, muzikos – vertikali struktūra ir jos kaita.

Bendrystės. Ir terminija, ir abiejų menų reiškiniai kartais tiesiogiai konvertojami, su neesminiais skirtumais, vieni į kitus.

Metras – Metras. Muzikoje jų įvairovė, aišku, didesnė. Net tokie metrai, kaip 5/4, nors ir laikomi sudėtiniais (5=3+2, arba 5=2+3), yra fundamentalūs. Štai keli pavyzdžiai. Modestas P. Musorgskis daliai savo dainų žodžius pats parašė. Dainą „Šviesiausia Savišna“ sukūrė sukrėstas reginio gatvėje (elgeta prašo jauną merginą jį pamyluoti). Štai pirmoji dainos strofa:

*Свет мой Савишна, сокол ясенький,
Полюби меня неразумного,
Приголубь меня горемычного!
Ой-ли, сокол мой, сокол ясенький,
Светик Савишна, свет Ивановна,
Не побрезуй ты голью голою,
Бесталанною моею долею!*

Griežtas chorėjo–daktilio penkiaskiemenis metras. Ar lygiai teka eilės, jei nelydimos muzikos, nelydytos muzika – to nežinau, nes eiles paprastai išgirsti jau muzikoje. Kitas pavyzdys, kiek kitaip niuansuotas, yra Galickio maišto

¹⁵ (Geda 1998: 66): „Koordinatės reikalingos, jos neleidžia nuvažiuoti į šalį. Tarkim, Binkis, po to jau Villonas, Dante, tarkim, senoji babiloniečių ar senoji žydų poezija, Egipto, senoji graikų poezija ar modernioji poezija, tarkim, Traklis, Bobrowskis ar Rilke, kuriuos aš verčiau. Šitie atskaitos taškai man labai daug reiškia“.

¹⁶ R. Stankevičius (2020) „Kiaurai kūnus“ (p. 31): Man atrodo – / Jau esu buvęs siela, / Amžiams iš kūno išeinančia – / Bet ne iš žmogaus“.

scena Borodino operos „Kunigaikštis Igoris“ išplėstinėje versijoje (Marijos teatras, dirigentas Valerijus Gergijevas). Paties kompozitoriaus žodžiai:

*Рать побита вся, Игорь в плен попал, слышали?
Хан идёт на вас, вам бедой грозит, поняли?
Как вам быть теперь, что начнёте вы, как тут быть?
Князя нет у вас, как без князя быть, можно ли?*

Toks pat chorėjo-daktilio metras, tik kiekvienos eilutės pabaigose yra cėzūra. Muzikos terminais, po dvi ketvirtines pauzes. Šioje scenoje pauzės nėsiskiria nuo dainuojamų vietų. O kaip skamba skaitant eiles atskirai – to jau nesužinosiu.

Nata – Fonema. Takto dalis – Skiemuo. Taktas – Pėda. Čia skirtumai daugiau aritmetiniai. Pavyzdžiui, viena nata neretai tęsiasi daugiau kaip vieną takto dalį, net per kelis taktus. Fonema nebus ilgesnė nei skiemuo, išskyrus visus agramatinius, alogiškus ar absurdiškai logiškus, grafinius ir kitus tikslinius atvejus (S. G.):

Pulkai žuvelių verkė / Net saulė užsimerkė, / O vėžiui irgi rieda / A-ašara tyra.

Kita vertus, vieną skiemenį sudaro daugiausiai 6 fonemos (*aidi požemio skliautai*); takto dalį gali sudaryti 32 ir daugiau natų.

Kadencija – Kadencija. Sinkopė – Sinkopis. Instrumentuotė – Instrumentuotė. Žodžiai tie patys, bet reikšmės paslinktos. Labai įdomi tema – silabinės eilėdaros, posmo atitikmenys muzikoje.

Skirtybės. Reikia paaikškinti dėl muzikos stuburo, t. y. vertikalios struktūros. Visų pirma, tai harmonija ir polifonija. Štai, Nikolajaus A. Rimskio-Korsakovo operoje „Snieguolė“ (Aleksandro N. Ostrovskio dramos tekstas) Užgavėnių Morė (baritonas) dainuoja tokį užkeikimą:

МАСЛЯНИЦА

*Минует лето красное,
Сгорят огни купальские.
Пройдет и осень жёлтая
С снопом, с скирдой, да с братчиной.
Потемки, Ночи темные,
Карачуна проводите.*

*Придет пора морозная,
Овсень-коляду кликати.
Во вьюгах с перевеями
Прибудет день, убудет Ночь.
Из лужицы из наледи
Напется кочет с курами.
Тогда и ждать меня опять.*

Nuostabūs rėdos ratas. Viskas, kas baigiasi, prasidės. Arba, kaip pasakytų Bretkūno pamokslininkas,

*Kas ira kas nufsidawe? Tatai tiktai kas pafkui nufsidūs.
Kas ira, ką padare? Tatai tiktai kas pafkui bus darita.
Ir nieko nauio ne nufsidūft po Saules.*

Ir kiek spalvų pasikeičia muzikoje, visos kosmogoninių švenčių ir sezoninių darbų nuotaikos. Tik tokia keistybė: Morė visą partiją išdainuoja viena nata (pirmos oktavos do). Emocinius atšėšėlius suteikia tik harmonija ir tembrai.

Bet ir vienbalsės melodijos darną veikia vertikali struktūra. Nesigilinant į pačią problematiką, užteks pasakyti, jog XIX a. Hermanas fon Helmholtzas pade-monstravo, kad konsonansas–disonansas tik iš dalies yra nulemtas bazinių tonų dažnių santykių. Tembros ar tembrų sąskambio kokybė priklauso ir nuo suminio šiurkštumų kreivių lygmens.

Dar daug abiejų menų bendrumų liko nepaminėta. Tarkim, kalbiškai bendrakilmiai sonata ir sonetas (tik dainuojamo žanro *kantatos* neatitinka joks *kantetas*). Grafinė poezija ir grafinės partitūros irgi turi panašumų: nei vienų, nei kitų neišgirsi. Šiuo požiūriu grafinės partitūros yra netgi natūralesnės. Juk Kutiavičiaus „Magiškas Sanskrito Ratas“ skamba, o grafinės poezijos rinktinės „Raidžių paveikslai“ eilių dažnai net neįgarsinsi. Operos analogas būtų poema ar epas. Baladė, idilė, odė, pastoralė, elegija, rauda panašiomis ir būtų. Stambesnė forma muzikoje (simfonija, koncertas, šokių siuita, sonatinis *allegro*) neturi tikslesnių analogų poezijoje, kur dažnesnės kitaip logizuotos formos ar žanrai: trioletas, rondo, lė, sonetų vainikas (penkiolikos sonetų po 14 eilučių pynė, kai paskutinis jų sudaromas iš keturiolikos pirmųjų). Rimuotas verlibras (kur, anot Juozapo Girdzijausko, rimas veikia lyg magnetas) gal atitiktų vis sutankinamos melodijos pakartojimą (Styvo Reicho „Muzika 18 muzikantų“, Antano Rekašiaus „Muzika styginiams“). Na, o parodijos, stilizacijos, neoklasicizmas, neobarokas, neoromantika yra jau bendrameniški reiškiniai.

Dar viena tema – humoras. Žurnalinio, kabaretinio, balaganinio, *opera buffa* tipo humoro muzikoje yra. Netgi daugiau: Dmitrijaus Kabalevskio „Komediantų galopas“ tik atkuria cirko atmosferą, mandolinų scena Prokofjevo baletė „Romeo ir Džiuljeta“ jau keistai komiška dėl netikėtos stilistikos kaitos, o Heinricho I. F. Biberio „Sonata representativa“ jau nejuokais juokinga. Bet vis tik muzikos menas su esminiais humoro centrais nesusijungia. Nieko panašaus į „matomą pasauliui juoką ir nematomas ašaras“ (anot Gogolio), kaip yra Dostojevskio „Demonuose“, paties Gogolio „Mirusiose sielose“, Dainiaus Žičkaus „Šmaravėjaus nuotykiuose“, S. G. „Rubajatuose Santvaro atminimui“ ir dramelėse knygoje „Dainuojantis ir šokantis mergaitės vieversėlis“, Vijono „Testamente“, Erlicko „Helen Blinkevičienės rankraščių fragmentuose“, muzikoje net būti negali. Tokia yra kalbos, kaip komunikacijos, neginčijama privilegija.

Labai plati nepaliesta tema, tai poetai–kompozitoriai: Hildegarda Bingenietė, Gijomas de Mašo, Antanas Baranauskas, Frydrichas Nyčė, Richardas Vagneris, Robertas Bernsas, Arigas Boitas, Robertas L. Styvensonas, Arnoldas Baksas, Džimas Morisonas, Juozas Erlickas (ir tolyn).

Kita: tiesioginės muzikinės aliuzijos dabartinėje lietuvių poezijoje. Giedrės Kazlauskaitės knygos „Singersträum“ eilėraštis „Singer Serenade“; Kęstučio Navako knygos „Iš gyvenimo garstyčių ir krienu“ skyrių pavadinimai *Giesmės ir raudos; Mazurkos ir polonezai; Simfonijos ir oratorijos; Priedas. Du gaideliai* (deja, pavadinimai prikljuoti gana atsitiktinai); Artūro Valionio knygos „Iš natų“, „Pi-moll“; Ramūno Kasparavičiaus poezijos rinktinėje ciklas *Diksilendas* (Dalys: 16 taktų būgnui; A capella; Trombone; Clarinet; Bass; Trompeta; Coda) (ir dar tolyn).

Dar kita: giliai suprantančių klasikinę muziką poetų Lietuvoje yra: Agnė Žagrakalytė, Ramutė Skučaitė, Rimvydas Stankevičius, Gintaras Bleizgys ir daugiau. Bet nepaprastai suglumina vos tik prisilietus prie šios bendruomenės: kodėl tiek mažai?! Juk Donelaitis konstravo klavesinus. Vienas iš tokios amuzijos paaiškinimų – muzikinis romantizmas ir jo vakuumas XIX a. Lietuvoje. Būtent, su kalba susijusio romantizmo: romansai, operos, net simfoninės poemos. Bet kaip yra iš tiesų?.. Tik kažko neramu, keista, ir dar keisčiau.

4. SKYRIUS IŠ POEMOS WAYKITOIA WIESZPATIA

Bet kokios taisyklės muzikoje – instrumentuotės, balsovados, polifonijos, harmonijos (diatoninės, vėlyvojo romantizmo ar dodekafonijos) yra lyg taisyklės žaidime. Bet būna žaidimų ir be taisyklių. Štai, Juditos ir Holoferno susikirtimas retai taip baigiasi, kaip pasibaigė¹⁷; paralelinėse visatose Judita dažniausiai liktų begalvė. Bet jei žaidimas vyksta pagal taisykles, jo baigmė yra neprognozuojama. Tas pats pasakoma ir kitaip: „tik ant formos pamato surenčiamas bet koks statinys“. Gramatika, leksika, fonetika, sintaksė ir semantika priverčia ieškoti nepažeidžiančių formos sprendimų. Pastarieji, nutolę nuo geidžiamo turinio tik formaliai (pavyzdžiui, per fonizaciją) pasiūlo tolesnį kelią. Mene, aišku, taip buvo tūkstančius metų. Juk poetai dažnai nežino, kur tekstas nuneš. Bet tam tikslui kiekvienas savas katapultas naudoja. Manosios – įforminta kalba. Tik reikia ilgokai belstis į kalbos duris, kol jos atsidarys. O jei galima sukti ir į kairę ir atgal, pastorinti arba nulaužti, prilituoti arba perdažyti – tai jau nebe giluminė atmintis, o kažkoks vamzdis (nebūtinai prie Neries, bet gali juo būti).

Pateikiamame eilėraštyje griežtai paklūstama tokiam muzikinės klausos pasiūlytam formos-turinio lydinii:

¹⁷ Tarp Glinkos ir galingojo sambūrio įsiterpė viena keisčiausių rusiškų operų, Aleksandro N. Serovo „Judita“ (1863).

- i) šešių eilučių daktilinio metro strofa;
- ii) kirčiuotų skiemenų kiekis eilutėse 3 2 1 3 3 2;
- iii) rimo schema ABCBAC;
- iv) 2-a ir 5-a eilutė visada turi vidinį rimą arba aradikaciją;
- v) turinys niekada neaukotinas dėl formos.

Trys Germanariko regėjimai ties Skirvyte:
vilkas, sakalas ir šernas (361 m.)

Karalius Germanarikas, pavergęs gerulius, visigotus, venedus ir aisčius, valdęs visą Ojumą nuo Baltijos iki Juodosios jūrų, nusizudė jau būdamas 110-ies metų seniu, nesusitaikęs su savo šlovės pabaiga: hunai, kaip nesustabdomas siaubas, veržėsi nuo Uralo [Pagal Jordano "De origine actibusque Getarum", 551 AD]

- i) Gotų raštą sukūrė vyskupas Vulfila; kitaip – mažas vilkelis.*
- ii) Vengrų nacionalinis paukštis – mitinis Turulas, taurusis sakalas; XII a. ir vėliau šalį valdę monarchai save kildina nuo Atilos Huno.*
- iii) Tacitas pažymi, kad aisčiai nešiodavę šernų statulėles; šie totemai būdavo vieninteliai jų ginklai.*

I. VILKAS (ostragotų gaivaluotė)

Kur vakarėjančios upės
žiotis apžiojančios
marios,
takas ir plentas kryžiuojasi –
luotus šviesuotus įsupęs
gotų karalius.

Kaukiančio gardas – galindai,
tyruose byranti
siena.

Pjaunasi jaunas lig myrio:
rūdys į spindintį indą!
rūgštys į pieną!

Kas nerudėja – tam keršija,
giltinės iltis
kiščioja.

Baltą, lyg purvą, nupilti?
vilkas neteršia, kur neršia –
erdvina iščias.

Tik, tarsi šmėklai pamojus,
vėlei išsėlina.
Čia
trupa gurvuolis į smėlį,
kas atlapota – lapoja.
Dyla delčia.

II. SAKALAS (hunų nuosiaubtė)

Kaustantis dangų Uralas
saugoja baugų
narvą.
Kas neskrajoja – tas kaukia:
sakalas kala metalą,
velkasi šarvą.

Ugnį, kur širdį įkaitina,
jaučia it jautis
plūgą.
Vėjas nemoka vergauti –
staugesio aidą išbaidęs,
lekia į pūgą.

Stingstančios ažuolo letenos
atveria žvėriui
gūžtą.
Blezingos sukasi vėriniu,
išveja vėją... ir svetimos
giesmės nulūžta.

Požemio versmės subado
erdvę bešerdę,
tylą:
stogo tikrai neišardo
kas pamatų nepamato!
Priešpilis kyla.

III. ŠERNAS (baltų išpranašautė)

Sūrimas nyksta. Taip marios
permuša mūšą
jūrių.
Garas taip permuša krušą,
ąžuolas – žalvarį tvarų,
išauga – dūrį.

Blykčioja gentys... tik šernas
šaknį net naktį
knisa.
Žaibui nespėjus suplakti,
kraštą nuo Kuršo lig Varmės
perrausia visą.

Švintančius gintaro laiškus
gotų tad guotuose
randa.

Temstančios Baltijos puotos –
kaukolėm kaukia, kai traiško
Gotlando krantą.

Susemia upė į saują
svirtis suvirtusias,
valtis.
„Teką, kas teka į mirtį“ –
atnašas išpranašauja
giedras pilnaitis.

Komentarai

Publijaus Kornelijaus Tacito darbų tęsėjas, graikų kilmės romėnų istorikas **Amianas Marcelinas** (mirė apie 395 m.) kukliau aprašo gotų grutingų karaliaus **Germanariko** (gotiškas vardas **airmanareiks*, mirė apie 376 m.) valdas, nei **Jordanas** (VI a.). Pastarasis, nors mokslininkas – tik mėgėjas, o ir pats buvo gotas (tad neretai šališkas), savo tautos bei hunų istoriją pateikia remdamasis autentiškais, jau neišlikusiais **Kasiodoro** (mirė 585 m.) ir **Priskaus Paniečio** (rašyta apie 449 m.) veikalais; pastarasis buvo Rytų Romos imperatoriaus Teodosijaus II-ojo diplomatas prie hunų sosto. Pats Tacitas mini gotus veikale *Germania* (98 m.), kur, žinia, pirmą kartą paminėti ir aisčiai. Jordanas ostragotų imperatorių **Teodoriką Didįjį** (**biudareiks*, Tautarikis; mirė 526 m.) kildina nuo Germanariko. Grutingai ir tervingai (III a. ir IV a.) vėliau bendru sutarimu tapatinami su ostragotais ir visigotais (V a. ir VI a.). Gotlandas, Gdanskas

(Gothiscandza, Vyslos žemupys, Aistmarės) liudija gotų protėvynę. Vakarų Romos imperijos žlugimas ir germano iš skirių genties **Odoakro** valdymo pradžia (476 m.) bei pastarojo nužudymas, įvykdytas Teodoriko (493 m.) – per daug galingos dramos net ir karališkiems regėjimams ties Skirvyte. Kvedlinburgo metraščiai (rašyti nuo 1008 m. iki 1030 m.) pasakoja Šventosios Romos imperatorių **liudolfingų** dinastijos istoriją, aprašo Dytrichą (Teodoriką) Gotą, **Atilą Huną** (mirė 453 m.), o taip pat šv. **Brunono Kverfurtiečio** Lietuvos pasienyje įvykdytą (1009 m.) sėkmingą jotvingių valdovo **Netimero** krikštą bei paties Brunono žūtį. Kas tai, jei ne gotų, hunų ir aisčių tikra, istorinė susietis? Teatsrovauja tad šias tautas regėjimuose vilkas, lyg Vulfila (mirė 383 m.); sakalas – klajoklių palydovas; šernas. **Sovijaus** mitas daug ką atveria apie šerno reikšmę mums. Grutingai – etimologiškai „žvyražmogiai“ (proto-germanų **gretą*, angl. *grit*, liet. *gruodas*), o tervingai – „medžiažmogiai“ (proto-germanų **trewą*, angl. *tree*, liet. *derova*). Istorikų sutinkama, jog tokios buvę pirminės šių giminingų tautų gyvenimo aplinkos: pajūrio žvirgždas ar žvyringos stepės grutingams bei miškų slaptynės tervingams. Tad gurvuolių trupėjimas – blogas ženklas gotams!

Kaip kad hunams – mėnesio pilnėjimas. Nes štai ką pasakoja Priskus Panietis: „kaip ir buvo įprasta, per medaus mėnulį, po vestuvių, Atila visą mėnesį gėrė su medumi maišytą stiprų gėrimą, kol užduso“. Švintantys gintaro laiškai gotams po hunų imperijos žlugimo – tai, aišku, tas gintaras, už kurį Kasiodoras Teodoriko vardu rašė laišką aisčiams ir dėkojo (vienas pirmųjų aisčių paminėjimų šaltiniuose po Tacito).

Bet romantikų vaizduotė dar daugiau gijų iš šių didžiojo tautų kraustymosi laikų į Lietuvos audeklą audžia. Štai, anot **D. Poškos** (*Laiškas Joachimui Leveleliui ir Ksaverui Bogušui*, 1818 m.),

*Tykrai Sakau Odoakrs, Kieystuts yr Olgierda
Sweciopey nekalbieje, nebēt Kur Iszgirda,
Teypogi Mendogs, Witolds, Iogiels Władysława,
wysados Lietuwiszku Liežuwiu bilawa.*

T. Narbuto „Lietuvių tautos istorijos“ 2-ojo tomo (1837) skyriuje „Hunų įsiveržimas į Europą, tolesni lietuvių genties tautų likimai Rytuose ir Pietuose“ visi paminėtieji viešpačiai aprašyti. Dar daugiau, apie Germanariko gentį – „Grutingai pastatė tvirtovę, ligi šiol žinomą Grutingos, t. y. Kretingos, vardu“ (1995 metų leidimas, p. 294). Pro Kretingą teką *Akmena* (žvyringa upė!), vėliau vadinama *Dane* (itin archajiškas hidronimas, sietinas su IDE prokalbe; pavyzdžiui, osetinų *don* – upė). Beigi vėl Narbutas: (apie Nemuno delta): „*kairėje į vakarus vingiuoja išsišakojimas Skirwith, Skirvytė, tai reiškia skirių užėiga*“. Skiris, kaip ir Odoakras. Ir lyg kas *legato* pedalą nuspausdė. Vėl jungiasi pasauliai!

LITERATŪRA

Česnulevičiūtė Vita 2005: Muzika Alfonso Nykos-Nyliūno „Dienoraščio fragmentuose“ ir „Praradimo simfonijoje“: intermedialus dialogas. – *Lietuvos muzikologija* 6, 45–60.

Česnulevičiūtė Vita 2011: Sonatos formos analogijos Vytauto Bložės ir Juditos Vaičiūnaitės eilėraščiuose. – *Lietuvos muzikologija* 12, 47–60.

Gaidamavičiūtė Rūta 2014: From Geda to Donelaitis: in the Midst of Modernism of the Origins. – *Music that Changed Time: The Lithuanian composer Bronius Kutavičius and the Baltic Outburst of Creativity after 1970*, Vilnius: Lietuvos kompozitorių sąjunga, Lietuvos muzikos ir teatro akademija, 110–117.

Geda Sigitas 1998: *Man gražiausias klebonas – varnėnas*, Vilnius: Vyturys.

Gustaitė Jūratė 2000: Poemiškumo fenomenas Aleksandro Skriabino kūryboje. – *Lietuvos muzikologija* 1, 70–80.

Gustaitė Jūratė 2003: Aleksandro Skriabino poetinė kūryba. Nuo sonatos iki soneto (I). – *Lietuvos muzikologija* 4, 67–86.

IPO 1987 – *Auditory demonstrations*, Institute for Perception Research (IPO) Eindhoven, Supported by Acoustical Society of America (ASA), CD su bukletu.

Janulytė Justė 2004: Muzikinių ir žodinių tekstų koegzistencijos aspektai XX a. II pusės lietuvių muzikoje: nuo dichotomijos iki amalgamos. – *Lietuvos muzikologija* 5, 84–109.

Klymenko Iryna 2015: 5+5+7 eilėdaros vestuvinės dainos kaip ankstyvosios slaviškosios ir baltiškosios tradicijos arealo žymenys. – *Lietuvos muzikologija* 16, 157–165.

Landsbergytė Jūratė 2010: Atogrąža į pagonybę ir kiti Sigit Gedos, Broniaus Kutavičiaus kūrybinės laisvės proveržiai. – *Rytai-Vakarai. Komparatyvistinės studijos* 10, *Sigitas Geda: pasaulinės kultūros lietuvinimas*, sudaryt. ir m. red. A. Andrijauskas, Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas.

MCT 2014 – *Music that Changed Time: The Lithuanian composer Bronius Kutavičius and the Baltic Outburst of Creativity after 1970*, edited and compiled by R. Povilionienė, J. Katinaitė, Vilnius: Lietuvos kompozitorių sąjunga, Lietuvos muzikos ir teatro akademija.

Mikeš Vitezlav 2014: Bronius Kutavičius – Sigitas Geda Phenomenon. – *Music that Changed Time: The Lithuanian composer Bronius Kutavičius and the Baltic Outburst of*

Creativity after 1970, Vilnius: Lietuvos kompozitorių sąjunga, Lietuvos muzikos ir teatro akademija, 18–129.

Nakienė Austė 2014: Music by Bronius Kutavičius and Morals by Kristijonas Donelaitis. – *Music that Changed Time: The Lithuanian composer Bronius Kutavičius and the Baltic Outburst of Creativity after 1970*, Vilnius: Lietuvos kompozitorių sąjunga, Lietuvos muzikos ir teatro akademija, 130–142.

Nalivaikaitė Paulina 2017: Transtekstualumo funkcijos Onutės Narbutaitės operoje „Kornetas“ (2012). – *Lietuvos muzikologija* 18, 70–88.

Paliauka Jurgis, Mažulis Rytis 2011: Interviu su Ryčiu Mažuliu: kompozitorius yra kažkas tarp poeto ir inžinieriaus, neišvengiamai kažkur per vidurį. – *Lietuvos muzikologija* 12, 197–200.

Povilionienė Rima 2011: Muzikinio ir verbalinio menų sąveikos fenomenas: kriptografinės muzikos komponavimo praktikos aspektai. – *Lietuvos muzikologija* 12, 34–46.

Rupeikaitė Kamilė 2007: Muzikos instrumentų identifikavimo ypatumai lietuviškuose Šventojo Rašto vertimuose. – *Lietuvos muzikologija* 8, 88–104.

Sabaliauskas Algirdas 1994: *Iš kur jie? Pasakojimas apie žodžių kilmę*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

Schönberg Arnold 1997: *Theory of Harmony*, based on the third edition, Berkeley: University of California Press.

Stonytė Živilė 2014: Rethinking Lithuania's Historical and Musical Past: Two different Perspectives in Poetry and Music. – *Music that Changed Time: The Lithuanian composer Bronius Kutavičius and the Baltic Outburst of Creativity after 1970*, Vilnius: Lietuvos kompozitorių sąjunga, Lietuvos muzikos ir teatro akademija, 100–109.

Šarkaitė-Vilums Lijana 2013: Lietuvių formulinės dainos ir formulinės pasakos: atlikimo aspektas. – *Lietuvos muzikologija* 14, 187–206.

Šumila Edvardas 2015: Filosofiniai naujosios muzikos sampratos aspektai Tomo Manno romane „Daktaras Faustas“ ir Theodoro W. Adorno „Naujosios muzikos filosofijoje“. – *Lietuvos muzikologija* 16, 102–122.

Trilupaitienė Jūratė 2000: Iš M. Mažvydo knygų: giesmė, jos vieta liturgijoje ir mokykloje. – *Lietuvos muzikologija* 1, 49–54.

Tolkien John R. R. 1999: *The Silmarillion*, London: HarperCollins Publishers.

Umbrasienė Vida 2002: Broniaus Kutavičiaus „Mažasis spektaklis“ (pagal S. Gedos poeziją): akustinio ir grafinio teksto interpretacija. – *Lietuvos muzikologija* 3, 6–16.

GIEDRIUS ALKAUSKAS

Villon François 1999: *Rinktinė poezija*, G. Dručkutė (pažodinis vertimas, paaiškinimai), S. Geda (vertimas), Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjunga.

Įteikta 2020 m. lapkričio 26 d.

GIEDRIUS ALKAUSKAS

*Vilniaus universitetas, Informatikos institutas
Naugarduko g. 24, LT-03225 Vilnius, Lietuva
giedrius.alkauskas@mif.vu.lt*